ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARARASI İLİŞKİLER VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR (ULİSA) ENSTİTÜSÜ

ULİSA
DEPREM VE İNSANİ YARDIM ÇALIŞTAYI

Durum Tespiti ve Öneriler

15 Şubat 2023 Çarşamba
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
15 Temmuz Şehitleri Yerleşkesi

GÜVENLİK ÇALIŞMA GRUBU SONUÇ RAPORU

Mart 2023
ANKARA

Güvenlik Çalışma Grubu Katılımcıları

Doç. Dr. Merve SEREN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Çalışma Grubu Başkanı

Dr. Öğr. Gör. Erol BURAL
Terörizm ve Radikalleşme İle Mücadele Araştırma Merkezi

Prof. Dr. Serhat ERKMEN
Ankara Altınbaş Üniversitesi

Hulusi GÖLPINAR
Aile ve Soysal Hizmetler Bakanlığı

Fikri Arda CANPOLAT
Siber Diplomasi Merkezi

Elif ERBİL
Psikoloji bilim Uzmanı ve Aile Danışmanı

GÜVENLİK ÇALIŞMA GRUBU

06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve 11 ili etkileyen deprem felaketinin güvenlik boyutu, çok yönlü ve çok katmanlı bir karakteristiğe sahiptir. Bu minvalde güvenliğin; siyasi, askeri, ekonomik, ticari, diplomatik, teknolojik, psikolojik, sosyal ve istihbari boyutlarının interdisipliner ve multidisipliner biçimde ele alınması gerektiği aşikardır. Lakin mevzunun kapsam ve muhteviyatı itibarıyla, bu raporda güvenliğin sadece siyasi, askeri, istihbari (siber) ve psikolojik boyutlarına yönelik tespit ve önerilere yer verilmiştir. Öte yandan raporda, Doğu Anadolu Fay Hattı'nda meydana gelen depremin bölgesel niteliğinden ziyade, ulusal ve uluslararası güvenliği ilgilendiren yönüne vurgu yapılmıştır.

Rapor, "anayurt güvenliği açısından iç ve dış tehditlerle mücadelede ne yapılabilir?" sorusu üzerine inşa edilmiştir.

1. Durum Tespiti

Depremin güvenlik boyutuna ilişkin durum tespiti; risk ve tehdit yelpazesinin 'aktör' ve 'teritoryal' şeklinde iki segment üzerinden tanımlanmasını zaruri kılmaktadır.

Afet zamanında ülkenin güvenlik durumu 'en kırılgan' safhadadır. Bu kırılganlığı istismar edebilecek **'aktörler'** incelendiğinde;

1. Afet döneminde özellikle periferide konumlaman **ulus devletlerden** gelebilecek tehdit düzeyi 'düşük risk' alanını,

2. Afet döneminde 'içeride', 'hudut hattında' ve 'sınır ötesinde' bulunan **devlet-dışı silahlı aktörler** namıdiğer **terör örgütleri** tarafından yöneltilebilecek tehditler ise 'yüksek risk alanını' teşkil etmektedir. (Bu hususta, depremin hemen akabinde, 07 Şubat 2023 tarihinde PKK/YPG'nin Öncüpınar Hudut Karakoluna Çok Namlulu Roketatar (ÇNRA) saldırısı düzenlediği hatırda tutulmalıdır.)

Depremden kaynaklı mevcut/muhtemel güvenlik kırılmalarına ilişkin 'tespit' ve 'tedbirler' saptanırken, 'teritoryal sınıflandırma' yapılması mühimdir. Zira bu sınıflandırma, ulusal güvenlik politikaları oluşturulurken 'kademeli' ve 'entegre' bir anlayışın inşası açısından faydalıdır.

Teritoryal sınıflandırma kapsamındaki güvenlik kırılmalarına ilişkin 'durum tespiti' şu şekildedir:

1. Afet Bölgesi: Afet Bölgesinde en fazla zikredilen güvenlik sorunu, 'güvenliği sağlama sorumluluğunun' kime ait olduğudur. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'na göre, afet bölgesinin güvenliği Valinin sorumluluğunda olup; Kolluk Kuvvetleri'nin yetersiz geldiği durumlarda en yakın askeri birlikten (hudut birlikleri dahil olmak üzere) yardım talep edilir (5442/Md.11). Medyada sıklıkla zikredildiği üzere, askerin arama kurtarma yardım faaliyetlerine katılmasını 'engelleyen' herhangi bir mevzuat değişikliği söz konusu değildir. Buna mukabil, askerin mevzubahis faaliyetlere iştirakinin Valilik makamı tarafından yapılan 'talep ve talimat şartına' bağlandığının

altı çizilmelidir. Eskiden mevzuatta bulunan EMASYA Protokolü ile DAFYAR Planlarının yeniden gündeme gelmesinin arkasında yatan koşul ve şartların yeniden kıymetlendirilmesi (intikal ve müdahale süresi, eğitim, tatbikat, teçhizat vd. açılardan) gerektiği açıktır.

Afet koordinasyonunu sağlamak için depremin etkilediği il ve ilçelerde hızla koordinasyon merkezleri oluşturulmuştur. Ancak Bakan, Vali, Genel Müdür seviyesinde devlet ricalinin üst temsiline haiz olan bu merkezlere görevi olmasa da herkesin çok rahat bir şekilde girip çıkıyor olması ve çok kalabalık olması da bir güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

Öte yandan, dünyada benzeri daha önce görülmemiş şekilde peş peşe iki büyük depremin olması ve devamında aralarında 6 şiddetini de geçen yüzlerce artçı depremin meydana gelmesi, deprem sathı mahallinin 11 şehri içine alan çok geniş bir coğrafyayı ve nüfusu kapsaması, bunlara ilaveten çok soğuk ve zorlu iklim koşulları depreme maruz kalan milyonlarca insanda derin bir travmatik etki oluşturmuştur. Bu yüzden ilk günden itibaren sahada olan psiko-sosyal destek (PSD) ekiplerinin çalışmaları çok büyük öneme sahiptir. Bu travmanın akut dönem ve sonrasında aylar sürecek etkisi düşünüldüğünde *PSD* planlamasının bu perspektifte hazırlanması elzemdir.

Zira bölgede afetin verdiği fiziksel ve psikolojik sarsıntı ile ve daha da çok kitle/grup psikolojisi ile bazı insanların normal zamanda yapmayacakları yağma ve talan hadiselerine dahil oldukları görülmüştür. Kolluk kuvvetlerinin ve ilgili ihtiyaçları tedarik etmekten sorumlu hizmet gruplarının bu noktada önleyici ve bilgilendirici rolleri oldukça önemlidir.

İlaveten afet bölgesinde; can ve mal güvenliği, bina güvenliği, veri güvenliği, gıda ve su güvenliği, çevre güvenliği, iletişim ve ulaşım güvenliği, enerji güvenliği, kritik alt yapıların güvenliği ve sürdürülebilirliği gibi çok sayıda güvenlik sorunu bulunduğu malumdur.

2. Hudut Bölgesi: Hudut güvenliğinde karşımıza üç temel sorun çıkmaktadır: 'organize suç' (insan, silah, araç, uyuşturucu, organ, tarihi ve kültürel eser, gümrük vd. kaçakçılık faaliyetleri); 'kitlesel göç' ve 'terörist sızmalar'. Bu yönüyle hudut güvenliğinin, doğrudan ulusal güvenliği ve sınır ötesi bölge güvenliğini etkilediği unutulmamalıdır.

3. Afet Dışı İç Bölge (Ulusal Güvenlik): Depremin alanı, boyutu ve yıkıcılığı düşünüldüğünde, güvenlik sorunsalının 11 ili kapsayan bir bölge ile sınırlı kalmayacağı aşikardır. Önceden bahsedildiği üzere kaçakçılık, göç ve terörizm aynı zamanda bir ulusal güvenlik sorunudur. Ülke içerisinde meydana gelen iç göçün yaratabileceği ekonomi güvenliğinin yanı sıra (gıda, giyim, barınma, sağlık hizmetlerine erişim), seçim güvenliği, online eğitimin yol açabileceği siber güvenlik, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinden firar eden (yahut teşebbüs eden) adli hükümlü ve tutukluların (özellikle E ve T cezaevinden kaçan) yol açabileceği toplumsal güvenlik endişeleri vb. yeni güvenlik risklerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Zira mevcut ve muhtemel güvenlik boşluklarının yayılması ve

derinleşmesi; toplum psikolojisinin bozulması, radikalleşmenin tetiklenmesi ve çok daha geniş ölçekli bir siyasi krizin meydana gelmesine yol açabilecek niteliktedir. Bu durumun ise bir 'yönetim zafiyetine' ve en nihayetinde bir 'devlet güvenliği' meselesine dönüşebilmesi ihtimal dahilindedir.

Yine ulusal güvenliği ilgilendirmesi bakımından Türkiye'ye yapılan **yurt dışı yardımlara** dikkat edilmelidir. Malumunuz Türkiye, **en üst seviye olan 4. seviye afet açıklamasıyla tüm uluslararası yardımlara açık olduğu** ilan etmiştir. Bu kapsamda Dışişleri Bakanlığı verilerine göre 102 ülke yardım teklifinde bulunmuştur. Afet zamanı da olsa halkların karşılıksız vicdan ve merhametine karşı bazı ülkelerdeki yönetim anlayışının hedef ülke olarak kabul ettikleri topraklarda meydana gelen afeti bir fırsat bilmeleri çok olasıdır. Örneğin bazı üyelerinin yüzleri kapalı fotoğraf çektirmesiyle dikkat çeken İsrail arama kurtarma heyetinin tarihi eser kaçırması hadisesi yahut Elon Musk'ın Starlink uydularını iletişim sağlamak için göndermeyi teklif etmesi, yine ABD'nin deprem yardımı adı altında George HW Bush uçak gemisini göndermek istemesi gibi örnekler göstermektedir ki dış yardımların güvenlik bağlamında süzgeçten geçirilmesi elzemdir.

4. Sınır Ötesi Bölgesi (Yurt Dışı): Halihazırda Türkiye'nin, sınır ötesinde güvenliğin sağlanmasına yönelik mevcudiyeti vardır. Ancak doğal afet zamanlarında 'göç' ve 'terörizm' temalı iki durum tespitinin daha detaylı şekilde ele alınması icap etmektedir. Birincisi; sınırın ötesinde depremden etkilenmiş bölgeler için hasar tespitidir. Bu bağlamda Suriye'deki depremin, Türkiye'ye doğrudan/dolaylı etkisi analiz edilmelidir. İkincisi; sınır ötesindeki terörist unsurların toplanma, mobilizasyon ve sınırdan geçiş için çok önemli bir fırsat elde etmiş olabilecekleri 'önleyici güvenlik' yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Mevcut durum itibarıyla, Türkiye'nin uzun zamandır Suriye'de iş birliği yaptığı 'yerel aktörlerin/unsurların', kendi can güvenliklerine odaklanmış oldukları; Suriye'nin Kuzey'inde ve bir kısmının da Antep'te enkaz kaldırdıkları dikkate alınmalıdır.

Doğal afet sürecinde karşılaşılan bir diğer önemli sorun, siber güvenlik meselesidir. Bu bağlamda, sınırlar dahilinden ve haricinden yönetilen çok sayıda siber saldırı mevzubahis olup; bunların ekseriyetle "DDOS", "Phishing-Oltalama", "Malware" ve "Men in the Middle" şeklinde dört türde gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan siber saldırıların; maddi kazanç/dolandırıcılık, ekonomik itibar, prestij kaybı, psikolojik harekât (dezenformasyon, manipülasyon, provokasyon), operasyonel ve stratejik düzey istihbarat operasyonu gibi muhtelif nitelik ve amaçlara haiz oldukları belirtilmelidir. Bu hususta özellikle kritik altyapı, iletişim, ulaşım, enerji ve finans ekosistemi ile son dönemde topladıkları bağışlarla ön plana çıkan STK'ları hedef alan saldırılara dikkat edilmelidir. Keza bu dönemde Turkcell, Vodafone, Türk Telekom vb. iletişim sağlayıcılarına yapılan siber saldırıların, basit bir iletişim güvenliği aksaklığı olarak görülmemesi; örneğin WhatsApp'ta yaşanan 1 saatlik kesintinin enkaz altındaki afetzedeler, arama ve kurtarma ekipleri, koordinasyon merkezleri gibi birçok kişi ve kurum için ciddi zorluklar yarattığının hatırlanması mühimdir.

2. Yol Haritasına İlişkin Öneriler

- Ülkede ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için acilen '**normalleşme**' sürecine geçilmesi gerekmektedir. Zira sağlıklı seçimler, üniversite eğitimi, doğal afet yönetimi gibi alanlarda meydana gelebilecek sorunların, evvela bir siyasi krizi tetiklemesi ve müteakiben genişleme ve derinleşme göstererek ülke çapında bir güvenlik sorununa dönüşmesi ihtimal dahilindedir.

- Ulusal güvenlik açısından, en azından durumun vahameti ortaya çıkana kadar, hava sahasının bütün uçaklara kapatılması zaruridir. Bununla eş zamanlı olarak Türkiye'nin acilen **Önleme Uçuşları/Harp Uçuşları** yapması, sınırın bu şekilde kapatılması lazımdır. Bölgesinden ve sınırlarından kaynaklı muhtemel bir güvenlik boşluğu ve kırılganlığı yaratmamak adına Türk Hava Kuvvetlerinin **caydırıcılığını** sürdürmesi önemlidir. Ayrıca İHA'ların, afet bölgesinden sınır güvenliğine çekilmesi daha uygundur. Askerlerin tüm odağını afet bölgesine kaydırma zarureti ve lüksü yoktur; TSK, zaten en kötü durum senaryosuna göre çalışma prensibini benimser. Bu nedenle İhtiyat Birlikleri vardır.

- Afet bölgesinden gerek karayollarını gerekse hava yollarını kullanarak ayrılan vatandaşların **kimlik kontrolüne** azami ölçüde dikkat edilmesi; terörizm, kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele açısından elzemdir. Kimlik kontrolüne ilişkin yaşanan trafik yoğunluğu kaygısı nedeniyle kontrollerin, diğer illere giriş güzergahlarında yapılması mümkündür. Ayrıca Jandarma'nın kullandığı, maske olsa bile %65 oranında ve çok kısa süre içerisinde tespit yapabilen **Yüz Tanıma Sistemlerinden** istifade edilmesi mümkündür.

- **Kontrol ve denetim** açısından, afet bölgesindeki illere '**görevlendirme belgesi'** olmaksızın (devlet kurum/kuruluşları, AFAD, Valilik, STK vs.) girişlerin mutlak suretle engellenmesi gerekmektedir. Islak imza, internet vs. farklı imzaları içerebilen görevlendirme belgesinin olması, hem kaçakçılık ve terörizmle mücadele açısından hem de içerideki personelin işinin kolaylaşması açısından kıymetlidir. Öte yandan, sadece kaçakçılık ve terörizm değil; çevre güvenliği ve sağlık güvenliğinin tesisi açısından da denetime ihtiyaç vardır. Örneğin yardım malzemelerinin ve hatta çöplerin dahi salgın hastalıklar vs. açısından denetlenmesi şarttır. Bu denetim aynı zamanda sorununun çözümü için de gereklidir. Mesela gelen yardım malzemeleri uygun olmadığında acilen imha edilmesi gerekmektedir.

- Deprem zamanı beşerî ihtiyaçların istismar edilerek milli ve manevi değerleri yıkıma uğratmaya yönelik çeşitli faaliyetler de gözlemlenmiştir. Kahramanmaraş'ta göz altına alınan misyoner grupların elden dağıttıkları ve gıda paketlerinin içine yerleştirdikleri Hristiyanlık propagandası içeren el afişleri bu duruma müşahhas bir misal olmuştur. Bu bağlamda afet sonrası yardım inisiyatifi ile sahada çalışmak isteyen özellikle **uluslararası menşeli STK'ların akreditasyonu** dikkatle yapılmalıdır.

- Son olarak başta Hatay olmak üzere bölge kadim medeniyetlerin kurulduğu Akdeniz havzasının (velut hilal) içinde yer alan bölümleri de kapsamaktadır. Deprem sonrası hem evleri zarar gören hem de evleri zarar görmese dahi yaşanılan

travma etkisinden dolayı on binlerce insan şehrini ve topraklarını terk etmiştir. Bu **terk edilen toprakların özellikle yurt dışı kaynaklı alıcılara satılmaması** da ulusal güvenlik açısından takip edilmesi gereken bir husustur.

- **Yüksek Hazırlılık Seviyesi** için askerin doğal afet zamanında herhangi bir talep ve/veya emir yazısı beklemeksizin sahaya intikali etmesi gerekmektedir. Bu nedenle DAFYAR Protokolü'nün günümüz şartlarına uygun olarak revize edilip benimsenmesi şarttır.

- Hudut güvenliği, ulusal güvenlik ve sınır ötesi güvenlik açısından, Türkiye'nin iş birliği yaptığı '**yerel unsurların**' (ÖSO, yerel polis vd.) ivedi şekilde sınır güvenliğine yönlendirilmesi ve **kademeli olarak eski misyonlarına döndürülmesi** gerekmektedir. Özellikle ÖSO'nun acilen terörist unsurların sızmasına karşı yeniden aktifleştirilmesi şarttır.

- **Güvenlik Odaklı Tahliye Protokolü** hazırlanmalıdır. Özellikle Afet Dönemlerinde Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri için acilen Tahliye Planı kaleme alınmalıdır. Planda, mutlaka 'önceliklendirme' bulunmalı; örneğin terör vasıflı suçlardan ceza infaz kurumlarında bulunan mahkumların, E ve T tipine göre daha az firar ettiği ve daha düşük güvenlik riski yönelttiği vb. hususlar hesaba katılmalıdır. Öte yandan, E ve T tipi kurumların eski mimariye sahip ve koğuş sisteminde olmalarından dolayı isyanlara sahne olduklarını söylemek mümkündür. Nitekim deprem esnasında, kalabalık koğuş sisteminde barınan mahkumlar birbirlerini etkileyerek olayların büyümesini sağlamışlardır. Ayrıca eski mimariye sahip olan özellikle E tipi kurumlarda güvenliği etkileyen yıkımlar ve tesisat arızaları müessif olaylara zemin hazırlamıştır. Mesela büyük isyanlara sahne olan Malatya E Tipi, Elbistan E Tipi ve Kahramanmaraş E Tipi cezaevleri 80'li yılların ilk yarısında faaliyete geçmiştir. Fakat isyan olaylarında en büyük payın, cezaevlerinin kronik sorunu olan merkez ve taşra yönetimi zaafları olduğunun altı çizilmelidir.

- Valilik, kaymakamlık, askeri birlikler gibi kilit öneme sahip kurum ve kuruluşların binalarında meydana gelen yıkım; '**yönetim ve yönetişim güvenliği**' açısından önemlidir. Bu nedenle **Mobil Komuta Kontrol Merkezleri** ve **Mobil Koordinasyon Merkezleri'ne** ihtiyacımız olduğu malumdur. Askerlerin buna uygun araçları zaten mevcut olup; herhangi bir otobüsün yahut MAN gibi kamyon türü araçların mevzubahis merkezlere dönüştürebilmesi mümkündür.

- **Uzun Vadeli Afet Güvenliği Seferberlik Planı** hazırlanmalıdır. Bu plan doğrultusunda, afet dönemlerinde hasıl olan asker, polis ve jandarma ihtiyacı için 65 yaşına kadar emekli olan yahut istifade edenlerden müteşekkil bir **envanter çıkartılması** son derece mühimdir. Bu envanter ile hem devletin askeri, güvenlik ve savunma bürokrasisinde çalışmış kişilerin tecrübeleriyle güvenlik alanına yönlendirilmesi hem de silah taşıma ve kullanma yetkisi ve yetkinliği bulunan kişilerin muhtemel güvenlik boşluklarını doldurmaları mümkündür. Ayrıca söz konusu plana binaen, ivedilikle kuvvetler ve kurumlar arasında '**entegre bir tatbikat**' yapılmalıdır.

- Keza **Uzun Vadeli Afet Güvenliği Seferberlik Planı** kapsamında Özel Güvenliklerin kullanılması hususu ele alınmalıdır. Halihazırda Türkiye'de 350.000 özel güvenlik personeli, 1633 özel güvenlik şirketi, 493 eğitim kurumu ve 96 alarm izleme merkezinin faaliyet göstermektedir.[1] **Afet ve acil durumlarına hususi Özel Güvenlik Envanterlerinin çıkarılması** ve bu kişilerin kriz durumlarında **acilen sahada görevlendirilmesi** zaruridir.

- **Kritik altyapıların güvenliği ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar** yürütülmelidir. Örneğin deprem bölgelerindeki nükleer santral, petrol boru hatları vs. gibi kritik tesislerin bulunması ve faaliyet göstermesinin ne tür bir zayiata yol açacağına dair **farkındalık ve hazırlıklılık raporlamaları** kaleme alınmalıdır.

- **Uzun Vadeli Yeni Güvenlik Tehdidi olarak Rövanşizm** göz önünde bulundurulmalıdır. Zira vatandaşların devletten en yüksek beklentide olduğu ve devletin muhtelif alanlarda eksiklik/yetersizlik sergileyebildiği afet zamanlarında, muhtelif grupların (örn. FETÖ) bu kriz döneminden maksimum seviyede istifade etmesi gayet olasıdır.

- Afet zamanlarında ihtiyaç duyulan ileri teknoloji teçhizatların tespit ve tedarikine önem verilmelidir. Bu bağlamda özellikle **Duvar Arkası Radar** (DAR) gibi yerli ve milli teknoloji ürünlerinin tedariki öncelenip arttırılmalıdır. Keza arama kurtarma faaliyetleri açısından teknoloji kullanımın artması daha kısa zamanda daha çok canı kurtarmayı sağlayabilecektir. Örneğin Yazılımlarına arama kurtarma modülleri eklenen Leo ve Geo uydu sinyalleriyle oluşturulan **MEOSAR** sistemi, göçük altında kalanları tespit etmek için mikrodalga radarını kullanan ve bu depremde de kullanılan **FINDER Teknolojisi** (Finding Individuals for Disaster Emergency Response) ile enkaz altına kolaylıkla ulaşabilen sürüngen robot teknolojileri örnek olarak ilk akla gelenlerdendir.

- Devlet kurum ve kuruluşları ile özel şirketlerde çalışan **bilişim ve siber güvenlik uzmanları**, seferberlik planında kriz bitene kadar görevlendirilmelidir. Ayrıca **gönüllü siber güvenlik uzmanlarının** kamu ve kamu iştiraki alanların güvenliğine destek vermesi elzemdir.

- **En fazla kullanılan 4 siber saldırı tipi (**"DDOS", "Phishing-Oltalama", "Malware" ve "Men in the Middle") hakkında acilen kamu ve özel sektör personeline **bilgilendirme yazısı** gitmelidir. Özellikle kamu personellerinin, işle ilgili kritik bilgilerin korunması ve **dijital iz bırakmamak** için otel internetlerini kullanmamaları, mutlaka kendi cep telefonundan internet erişimi açmaları bildirilmelidir.

- Devletin gerek **daha sağlıklı, kolaylaştırıcı ve hızlı bir iletişim trafiği** sağlamak gerekse **dezenformasyon, manipülasyon ve provokasyon ile mücadele etmek için** kendi WhatsApp gruplarını oluşturarak (ilgili il müdürlükleri, bakanlık birimleri, STK vd.) bilgilendirme yapması mühimdir. Sadece grup yöneticisinin mesaj

[1] Bkz. "Bakanımız Sn. Soylu: Kolluk Kuvvetlerimize 350 Bin Kişilik Bir Güvenlik Desteği Sağlamayı Hedefliyoruz", İçişleri Bakanlığı, 13 Mart 2022, https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soylu-kolluk-kuvvetlerimize-350-bin-kisilik-bir-guvenlik-destegi-saglamayi-hedefliyoruz

yazabileceği bu tarz gruplar hem sahadan anlık bilgi akışı hem de ilgili birimlerin plana uygun organize olmaları için elverişlidir.

- Veri güvenliği açısından sık sık **ikaz ve bilgilendirme** yapılması mühimdir. Örneğin Afet ile ilgili uygulamaların birçoğunda zararlı yazılım bulunduğuna dikkat çekilmelidir. Keza uzaktan eğitim sürecinde kullanılan uygulamaların '**deep fake' zafiyeti** yarattığı; uygulamayı kullanan ülkenin görüntü, ses ve yüz tanıma hafızasının oluşturulduğu ve bunun uygulamanın üretici ülkesi için **kritik bir bilgi havuzu** anlamına geldiği unutulmamalıdır.

- Halen birçok kurumun **Felaket Kurtarma Merkezi** (FKM) bulunmuyor. Her ne kadar FKM'ler için ciddi bir maliyetin göğüslenmesi gerekse de olası büyük afetlerde hasar alacak veri merkezleri ve kaybolacak verilerin yedeklenmesi son derece kritik bir güvenlik meselesidir. Özellikle ulusal güvenlik ve savunmayı ilgilendiren kurum ve kuruluşlara ait FKM'lerin teşekkülü ivedilikle çözülmelidir.

- Afet dönemlerinde '**ortak iletişim ağının'** bulunması hayatiyet arz eden bir konudur. Örneğin 1999 depreminde PTT hattını, hiç zarar görmediği için Turkish Armed Forces Integrated Communication System'e (TAFICS) bağlamışlardı. TAFICS'e benzer yeni bir afet iletişim ağ modelinin geliştirilmesi ve acilen-altyapısının kurulması lazımdır.

- **Verinin dijital ortamda tutulduğu merkezler** namıdiğer **dijital kozmik odaların güvenliği** afet durumlarında son derece kritiktir. Bu nedenle, dijital veri bulunan devlet kurumlarının uzaktan yapılacak saldırılara karşı güvenliğinin sağlanması, afet durumlarında yakınlarında bulunacak araçların ve insanların ek güvenlik önlemleri ile kontrol altına alınmaları mühimdir.

- Ulusal güvenliğin tesisi ve idamesi için birey güvenliği ve toplum güvenliği garanti altına alınmalıdır. Bu durum ilk bakışta güvenliğin, sadece fiziki ihtiyaçların karşılanmasından ibaret olduğu varsayımını çağrıştırmaktadır. Oysaki '**normalizasyon**' sürecine geçilmesi, **güvenlik psikolojisiyle** doğrudan ilintilidir. Ancak bu raporda güvenlik psikolojisinden ziyade, güvenliği sağlamakla mükelleflerin psikolojisine vurgu yapılmak istenmektedir. Zira 'devlet' imgesi, adeta 'asker', 'jandarma' ve 'polis' imgesiyle özdeşlemiş bir niteliği haizdir.

- Afet döneminde, adli ve kolluk kuvvetlerinin psikolojisi mercek altına alındığında iki temel mevzu karşımıza çıkmaktadır; **kurumsal sahiplenme ve aidiyet hissidir**. Bunun için iki temel şey vardır:) **BİZ algısını** güçlendirmek b) **Takdir** Görmek

- Birincisinde; **aidiyet,** insanı dirençli ve zihinsel sağlığını olumlu yönde etkiler ve ihtiyaç duyulan günlük rutinlere adaptasyonunu sağlar. Ancak "güven/güvenlik" sağlanmadan aidiyet gerçekleştirilmez. Güvenlik sağlandığı takdirde günlük rutinlere dönülmesi hızlanacaktır. Güven duygusunun verilmesi için 'devletin var olduğuna dair' toplumsal mesajların asker, jandarma ve polis üzerinden verilmesi gerek kurumlar gerekse toplum üzerinde daha büyük etki yaratacaktır. Bununla birlikte, **kurumsal aidiyet** açısından mutlaka kurum bünyesinde psikososyal bir terapi gerçekleşmelidir. (kurumsal sahiplenme, üstün takdirini gösteren ilgi, motivasyonel faaliyetler)

- İkincisi; **takdir edildiğini** hissetmektir. Takdir edilmek en temelde, alt-üst ilişkisine bakmadan kişilerin yapmış oldukları çabaların ve fikirlerin önemsenmesi; sahadaki güvenlik personelinin fikirlerine ve görüşlerine önem verilip dinlenmesidir. Başka bir izahla, asker ve güvenlik personelinin onurlandırılması icap etmektedir. Ancak bu onurlandırma, görevi icra ettiği için değil; insani ve güvenlik açısından takdire dayanmalıdır. Ayrıca Jandarma, EGM, TSK, Kolluk Kuvvetleri ve Silahlı kuvvetlerin kendi içlerinde farklı bir **takdir mekanizması** teşekkül ettirilmelidir.
- Kurumsal ve toplumsal güveni kıracak '**psikolojik harekât'** faaliyetlerine karşı tedbir alınması elzemdir. Bu nedenle özellikle '**Belirsizliğin getirdiği korkuyu güven duygusu ile aşmak**' için çaba gösterilmesi şarttır.
- Afeti kullanarak her türlü dezenformasyon faaliyetinin icra edildiği ve **topyekûn bir psikolojik harekata maruz kalındığı ortadadır. Buna komplo teorileri de çanak tutmaktadır** (HAARP Gemisi söylentisi). Yine daha önce başka bir amaca matuf söylenen uydudan fay hatlarına titanyum çubuk fırlatılması gibi ön plana çıkarılan ifadeler halka korku pompalamaktadır. Bunlara karşı güçlü ve bilimsel bir söylem geliştirilmelidir.